

37456

Najnavadnejše jeziko-
slovne napake šolskih
otrok v Ljubljani in
kako bi jih mogla
šola iztrebiti. —

~~~~~  
Poročal učitelj Janko Nep.  
Jeglič pri okrajni učitelj-  
ski konferenci v Ljubljani  
dne 25. maja 1905. —

~~~~~  
Izdal c. kr. mestni šolski
svet ljubljanski. —

~~~~~

M
S
C
H
S

Najnavadnejše jeziko-
slovne napake šolskih
otrok v Ljubljani in
kako bi jih mogla
šola iztrebiti. —

Poročal učitelj Janko Nep.
Jeglič pri okrajni učitelj-
ski konferenci v Ljubljani
dne 25. maja 1905. —

Izdal c. kr. mestni šolski
svet ljubljanski. —

030032718

I.

Jezik očistite peg!

— — — — —

Koseski.

Mnogo prijetnejše stališče bi imeli pri pouku slovenski učitelji, ko bi se jim ne bilo treba bojevati zoper jezikoslovne napake, kakršnih nahajamo premnogo v naši materinščini po vseh slovenskih krajih, osobito pa v Ljubljani.

Da je še danes v Ljubljani toliko jezikoslovnih napak pri posameznih slojih, je pač v prvi vrsti kriva prepičla izobrazba, sicer pa nekaka popustljivost posameznih staršev.

Dandanes je materinščina najvažnejši in najobširnejši predmet ljudske šole, zato bodi učitelju sveta dolžnost, da jezikovnemu pouku posveča vso pozornost. Učitelj naj najskrbneje zasleduje jezikovne napake svojih učencev ter jih marljivo pa previdno iztreblja iz njihove govorice. Kvarljivi vplivi narečja in germanizmov, ki kaže pri nas jezikovno lepoto in pravilnost, se morajo zatreti.

Napake najti pač ni težko, o čemer so se prepričali p. n. tovariši in tovarišice, ki so zbirali tako gradivo. Teže pa je najti otroški individualnosti primernih sredstev, s katerimi se odpravljajo te napake.

Razdeliti hočemo zbrane napake v 4 oddelke:

- a) pri posameznih glasnikih,
- b) pri besednih plemenih,
- c) v stavkih,
- č) v splošnem govorjenju.

a) Glasoslovje.

1. Glasnik „e“ izgovarjajo šolski otroci v enozložnicah preširoko, n. pr. lêv, vês.

V nemščini navadno izpuščajo končni „e“, n. pr. Mutt(e)r, sing(e)n, schreib(e)n.

2. Zamenjujejo „o“ v „u“, n. pr. noč — nuč, most — must, voda — (v)uda, okoli — ukul.

3. Nenaglašeni „aj“ izpreminjajo na koncu v „i“, n. pr. včera^j — včeri, dela^j — deli!

4. Kratko naglašeni „aj“ izpreminjajo na koncu v „ej“, n. pr. kra^j — krej, ra^j — rej.

5. Nenaglašeni „ov“ ali „av“ izpreminjajo na koncu po izpahnjenem „e“ v „u“, n. pr. Golovec — Goluc, kimavec — kimuc.

6. Izpuščajo končni „i“ v besedah, ki se končujejo na „ič“, n. pr. ribič — rib'č, nič — n'č.

7. Nenaglašeni „o“ za poudarkom izgovarjajo kakor „a“, n. pr. hvaležnost — hvaležnast.

8. Nenaglašeni „e“ ali „i“ izpuščajo pred končnico, n. pr. lepega — lep'ga, sapica — sap'ca.

9. Zveneče soglasnike izpreminjajo v neme, n. pr. pred — preh, nekateri — nahter.

10. Skupino „pš“ izgovarjajo kakor „vš“, n. pr. najlepši — narlevš, pšenica — všenica.

11. Pred končnico stoječi „nj“ izpreminjajo v „jn“, n. pr. pranje — prajne, konj — kojn, žaganje — žagajne.

12. Mehki „lj“, stoječi pred končnico, izgovarjajo kakor trdi „l“, n. pr. nedelja — nedela, veselje — vesele.

13. Na „lj“ se končujoče samostalnike napčno sklanjajo, n. pr. krempelj — krempeljna, učitelj — učiteljna — učiteljnu itd.

14. Skupino „šč“ izgovarjajo kakor „š“, n. pr. krščanski — kršanski, dvorišče — dvoriše.

b) Oblikoslovje.

I. Samostalnik.

1. Samostalnik moškega spola rabijo v daljniku in mestniku brez končnice, n. pr. grem k očet.' — Bil je pri sosed'.

2. V družilniku moškega spola pritikajo končnico „am“ namesto „om“, n. pr. z Bogam.

3. Pri sklanji moškega spola rabijo tudi za mehkiimi soglasniki končnico „o“ namesto „e“, n. pr. Nimamo dosti delavcov.

4. Samostalniku moškega spola, ki se končuje na „*b, d, t* ali *f*“, pritikajo v množini končnico „*i*“ namesto „*je*“, n. pr. Vsi golobi so odleteli, ko so šli gospodi mimo.

5. Osebna imena moškega spola sklanjajo napačno, n. pr. Radecky — Radeckita — Radeckitu itd. — Mirko — Mirkota — Mirkotu itd.

6. Samostalnik ženskega spola na „*a*“ sklanjajo v edninskem tožilniku in družilniku napačno, n. pr. Brat gre v šula. — Z materja sva šla v hiša.

7. V dajalniku in mestniku ženskega spola izpuščajo končnice, n. p. Ne zaupaj mačk'! — Gospod stoji v vež'.

8. Pri samostalniku srednjega spola izpuščajo končnico „*o*“ ter jo prikrojajo za moški spol, n. pr. Mlek' je postavil na oken'.

9. Zamenjavajo dvojino z množino, n. pr. Olga ima dva nova peresa. — To so lepi peresi.

10. Dvojinski in množinski rodilnik rabijo napačno, n. pr. Mesar je pripeljal več teletov v mesto.

11. Samostalnika „*listje*“ in „*perje*“ zamenjavajo po pomenu.

12. Ne poznajo dvojine brez števnik, zato vselej postavljajo pred dotični samostalnik besedico „*dva*“ (*dve*), n. pr. Tukaj sta dva moža, ki prodajata zelje.

13. Pri dopolnilu ne poznajo partitivnega rodilnika, zakaj slišati je n. pr. Daj mi kruh'! — Skuhala mi je mlek'.

II. Pridevnik.

1. Pridevnik kot dopovedek rabijo v srednjem spolu kakor za moški spol, n. pr. Zelje je kisel'. — Kolo je lesen'.

2. Tudi pri stopnjevanju delajo isto napako v ženskem in srednjem spolu, n. pr. Krava je večji kakor tele. — Solnce je večji kot luna.

3. Pri sklanjatvi ednačijo edninski mestnik z dajalnikom, n. p. Per *dobrimo* (*u*) sosed smo dobil hrušek. — Na *novimo* nož se pozna rja.

4. Tretjo stopnjo izobrazujejo po že znani glasoslovni napaki z ločeno prednico „*ta*“, n. pr. *Ta* narlevš podobe imajo pri Giontinit'. — Naš pek prodaja *ta* narbulš kruh.

5. Končnico „*ov*“ pri pridevniki, ki so izpeljani iz moških samostalnikov, preobražajo v edninskem imenovalniku in tožilniku v „*u*“, n. pr. Sosedu Ivan piše naloga. — S seboj ima bratu nož.

6. Od samostalnika izvirajočega pridevnika nikdar ne rabijo v atributivnem pomenu, ampak le s predlogom „*od*“, n. pr. Knjiga je *od* brata. — Stanujem v hiši *od* uradnika. — Ta obleka je *od* sestre. — Voziček je *od* našega otroka.

III. Glagol.

1. Glagol „*dati*“ smatrajo pomožnim, n. pr. Al' me daste oprašat'? — Gospod mu daja za posodit'.

2. Pri spregatvi rabijo napačno končnico, n. pr. *Grema dam'*. — *Sma vid'la otroke*. — *Nej na greja!*

3. Nekateri glagoli dobivajo pri spregatvi napačno sedanjikovo osnovo, n. pr. Ljudje že *govareja*. — Mater noge *boleja*.

4. Velelnikovo končnico kar izpuščajo, n. pr. *Rec' mam'!* — *Hitro piš' nalogo!* — *Pust' sitneža!*

5. Glagola „*sedeti*“ in „*leči*“ rabijo pri spregatvi povratno — napačno, n. pr. *Vsedi se!* — *Oče so se vlegli*.

6. Namenilnika ne ločijo od nedoločnika, zakaj slišati je n. pr. *Ne znam naredet*. — *Se grem peljati*.

7. Mesto tvornopreteklega rabijo trpnopretekli deležnik, n. pr. *Sestra ima zatečeno lice* (= zateklo lice). — *Ne maram zvenjenih cvetlic* (= zvenelih cvetlic).

8. Ne razlikujejo pomena med „*teči*“ in „*leteti*“.

IV. Zaimke.

1. Osebni zaimek rabijo, četudi ni poudarjen, n. pr. *Jaz berem dobro, toda računim le slabo*. — *Kdaj greste vi?*

2. Svojilnega zaimka sploh ne poznajo, ampak rabijo v takem slučaju roditeljskega osebnega zaimka s predstoječim „*od*“, n. pr. *Klobuk je od njega*. — *Nož je od mene* (= moj). — *Ta hiša je od njih* (= njihova).

3. Vprašalni zaimек „*kaj*“ zamenjujejo s „*koga*“ in izpreminjajo to v „*kua*“, n. pr. *Kua* je reku? — *Kua* pa so tvoj oče?

4. Osebni zaimек v množinskem dajalniku rabijo za mestnik, n. p. *Per nam* prodajamo kavo.

V. Števniki.

1. Števnike izgovarjajo napačno, n. pr. anajst, sednajst, dvejsset in ena'ndvejsset je devet'nšedeset.

2. Vrstilni števniki dobiva stalno prednico „*ta*“, n. pr. *Ta peru* je bil tepen, *ta* drug je pa ušel.

3. Ponavljalni števniki „*krat*“ izgublja „*r*“, zakaj dosledno govore le „*kat*“, n. pr. *Sedenkat* devet je trin'sedeset. — Že *trikat* sem bral.

VI. Predlogi.

1. Celó pred glagol v nedoločniku stavijo „*za*“, n. pr. Imate *za* posoditi? — *Teta* ima *za* proč dati.

2. Zamenjujejo „*iz*“ s „*s*“ in „*z*“, n. pr. Pokrita je *iz* mehka dlaka. — Opeka pada *iz* strehe. — Jedli bomo meso *iz* zeljem.

3. Istotako zamenjujejo „*čez*“ s „*skozi*“ in „*skozi*“ s „*po*“, n. pr. *Mati* gledajo *čez* okno. — *Trgovec* nam je poslal kavo *skozi* kuharico.

4. „*Proti*“ preustrojajo v čudno spako „*prke*“, n. pr. Danes pojdemo *prke* Šišč'. — Ne skači *prke* men'!

5. „*Brez*“ rabijo v stavkih namesto odrekovalnega prislova; n. pr. Prišel nas je obiskat, *brez* da bi bil prej pisal.

VII. Veznik.

1. Prepogosto rabijo „*in*“, oziroma „*pa*“, n. pr. Včeraj smo se sprehajali jaz *in* oče in mati. — So že tukaj: Vinko pa Polde pa Janko pa Stanko.

2. „*Ker*“ zamenjavajo s prislovom „*kjer*“, n. pr. Zato me ni bilo v šoli, *kjer* so mati zboleli.

VIII. Prislov.

1. Krajevni prislov pogosto vežejo s predlogom „*od*“, n. pr. Od zdolej sem hodil. — Tujec sedi od spredaj, ker nima tukaj prostora.

2. Prepogosto rabijo „*potem*“ v prostem pripovedovanju.

3. „*Ne*“ vežejo vsled prehitrega izgovarjanja z glagolom ali pa ga izpreminjajo v „*na*“, n. pr. Ne bom šel v Kamnik = *Nam* šel. — Ne maram riža = *Na* maram. — *Nauš* tekel hitro!

4. Besedico „*ta*“ rabijo — kakor že omenjeno — pri pridevniki in števnikih, kot bi bila „*člen*“, n. pr. Ta velik' je kupil drva. — *Ta* trek je zbežal po *ta* širok' pot' nazaj dam.

c) Stavkoslovje.

Posamezni stavki so :

1. Pokvarjeni, n. pr. K' sem joku, me je pa še ku-la prjeu, de m' je peru zlomu. — Zatu nisem naluga spisu, k' sem mogu jet prec dam. — S'm vidu žena na put. — Vaš Mirko je pa za uda pud mustam.

2. Sestavljeni iz nemčizmov, n. pr. Že fana neseja. — Če greja tud' v left. — Zdej sma v ta perum štuk v kvartiri. — Zorka bo dons per švoger fruškala, ker nimajo doma cajta kuhat.

3. Sestavljeni po napačnem besednem redu, n. pr. France, ko je šel domu, je prinesel orehov. — Učitelj, ko so ga videli, so bili hudi.

č) Splošne govorne napake.

1. „Onikanje“ je še čisto navadno, n. pr. Slišja, kulk pa čja zatu-le kapa? — Prosim, nej na daja men!

2. V nikalnih stavkih stavijo dopolnilo v imenovalnik namesto v rodilnik, n. pr. Gospod ni doma. — Teta ni bila tukaj.

3. Pokvarjene tujke kar tekmujejo z domačinkami, in sicer pri vseh besednih plemenih, n. pr. Štilček — peresnik, soldat — sodat — vojak, firkelc — četrt, futer — podvleka, glaš — kozarec, žleht — poreden, frderbati — po-

kvariti, heklati — kvačkati, finfar — petak, ja — da, marela — dežnik, štacijon — kolodvor — postaja, peomtar — uradnik itd. itd.

Vse te napake pa je zopet deliti v 2 dela, namreč:

1. v take, ki jih učenci delajo doma, na poti ali v medsebojnem govorjenju;

2. v take, ki jih slišimo tudi v šoli.

Opomniti pa je, da je zadnjih (v šoli pri pouku) prav malo.

Glede prvih ima učitelj pač velikansko težavo, zakaj otroci posnemajo govorico odraslih. V tem govorjenju niti ni opaziti razlike med dovršnimi in nedovršnimi glagoli. Sploh se navadni Ljubljančani ne zanimajo za „knjižni jezik“. Drže se stalno — rod za rod — svojih običajnih izrazov kakor vere svojih pradedov, pa naj poslušajo opetovano še tako znamenite govornike.

Zdi se mi, da jih je treba na razne govorne napake vselej sproti opozarjati.

Mladina bi se polagoma privadila boljših — pravičnih izrazov in pravičnega besednega reda v stavkih, če se učitelj oprime vztrajno in potrpežljivo namena, da hoče odpravljati jezikovne napake. Pri tem pa mora učitelj zelo paziti na lastno govorjenje, zakaj učiteljevo govorjenje je najkrepkejše sredstvo proti jezikoslovnim napakam njegovih učencev.

II.

V rešitev drugega dela svoje naloge nasvetujem sledeče:

1. Glede na to, da govore otroci početkom na najnižji stopnji le narečje ali mešanico narečja in knjižnega jezika, ne zametuj tega narečja, ampak ga celó prilično uporabljaj, s čimer pripravljáš otroke do večje pazljivosti, da si laže prisvajajo pravilne jezikoslovne oblike.

2. V otrokovem narečju govori le dotlej, da razjasniš otroku neznane pojme. Polagoma mora to narečje izginiti že na nižji stopnji.

3. Pri govorjenju na srednji in višji stopnji pazi, da govore učenci pravilno, še bolj pa se varuj sam, da ne rabiš „lokalizmov“, niti ne delaj drugih jezikoslovnih napak.

4. Učiteljev jezik bodi pri pouku vzoren: a) po obliki, t. j. prav naglašen, slovniško pravilen; b) pa tudi po vsebini, t. j. prepričevalen, prepojen z resnostjo, poln toplote in moči. Le tako bo učitelj mogel vzbujati v učencih čut posnemanja.

5. Zahtevaj, da na srednji in višji stopnji govore vsi učenci čisto slovenščino v šoli, doma in na poti.

6. Ker se pravilnost in izurjenost govora najhitreje in najbolje doseže z vajo, naj se pri pouku v obilni meri goji govorjenje. Osrčuj učence, da brez bojazni pripovedujejo svoje misli.

7. Skrbi, da opozarjaš v šoli o primernem času posebno na one napake, ki jih slišiš v govorjenju učencev na ulici itd.

8. Popravljaj in opozarjaj z milo in dostojno besedo, toda pomisli, da s samim popravljanjem še ne odpraviš napak, ampak moraš pri tem razvijati in gojiti govorni čut.

9. Popravljaj napake pri pismenih nalogah. Spisne naloge so zrcalo učiteljevega delovanja in vsega razreda.

10. Napake v spisnih vajah pridno zapisuj, pouk pa uravnaj tako, da učenci iste sami popravljajo po primernem navodilu.

11. Navajaj učence, da tudi sami sodelujejo pri popravljanju napak.

12. Vcepi učencem ljubezen do materinščine.

13. Opozarjaj učence, da ni lepo, če rabijo v svojem govorjenju „tujke“ (germanizme), ko ima naša materinščina tako lepe izraze.

14. Pri vsem pouku se je izogibati posebno nemčizmov in drugih „tujk“. Učitelj naj v tem oziru vestno in stalno spopolnjuje govorjenje posameznih učencev.

15. Vse govorne vaje z učenci naj bodo tako sestavljene, da se ž njimi odpravljajo, oziroma poudarjajo najbolj ukoreninjene napake.

16. Učitelj goji pridno deklamiranje in primerne igre, ker oboje veliko pripomore, da se odpravijo jezikoslovne napake.

17. Učitelj privadi učence, da se ravnaajo po slovniških pravilih.

18. Pri branju in memoriranju naj se navadijo učenci, da predlogov „s“, „z“, „h“ in „k“, ne bero vsakega zase, ampak jih izgovarjajo v zvezi z dotično besedo.

19. Oziraj se pri vseh jezikoslovnih popravkih na individualnost posameznikov, kakor tudi na splošni položaj in razvoj učencev vsega razreda.

20. Zabrani naj se učencem — po možnosti — branje listov in knjig, ki so pisani v popačeni slovenščini.

21. Učitelj naj ne kaže mržnje do ljubljanskega narečja in naj nikdar ne predbaciva učencem „ljublanske srajce“, zakaj tudi majhni ljudje so občutljivi.

22. Ker se pri spisnih vajah tudi ob najskrbnejši pazljivosti vendar še vrine marsikak navidezen nedostatek — zaradi raznoterosti pravopisa, bi bilo nujno želeli, da slavna šolska oblastva določijo tudi v tem oziru kaj stalnega.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIILNICA

00000476251

